

ZOSTAVENIE ROZPOČTU

Hodina 2

Ozrejmienie témy

ÚVOD

Rozpočet je základom zdravých financií. Tvoria si ho firmy aj štáty, keďže chcú mať prehľad o svojich minulých aj budúcich príjmoch a výdavkoch. Vďaka tomu si vedia naplánovať, koľko si môžu dovoliť utrátiť a kam peniaze najlepšie investovať. Rovnako by sme si mali tvoriť rozpočet aj my. Na tejto hodine žiakom ukážeme, ako si takýto rozpočet jednoducho vytvorí a na čo si dávať pozor. Aby nezabudli na dôležité detaily, odporúčame si rozpočet raz za čas spísať na papier či použiť aplikácie na správu osobných financií, ktoré vám ukazujú štruktúru vašich príjmov a výdavkov.

TYPY VÝDAVKOV

Po úvodnej aktivite žiakom vysvetlíme, že v živote sa stretnú s tromi typmi výdavkov:

- **Nevyhnutné výdavky** musíme platiť pravidelne, keďže nám zabezpečujú základné životné potreby, napr. nájomné, bývanie, elektrina, voda, plyn, hypotéka, doprava do práce, atď.
- **Dobrovoľné výdavky** nie sú pravidelné a nevyhnutné, ale vytvárajú nám potešenie. Patria sem napríklad reštaurácie, móda, oslavy, kino, divadlo, záľuby, dovolenka, auto atď.
- **Nečakané výdavky** musíme zaplatiť, ale nemôžeme ich predpokladať, napr. oprava auta, nedoplatok za energie či operácia psa. Pre prípad týchto výdavkov je potrebné mať nasporenú **rezervu** minimálne vo **výške 3 až 6 mesačných príjmov**.

Aby nás nečakané výdavky a dlh nepoložili na kolená, musíme si zostaviť plán, vďaka ktorému výdavky neprevýšia príjmy. Presne to je cieľom **rozpočtu**.

ZOSTAVENIE ROZPOČTU

Zostavenie rodinného rozpočtu (plánu príjmov a výdavkov) pomáha **predchádzať dlhom** a **vytvárať úspory**. Pri jeho zostavení treba dodržať niekoľko krokov:

- 1) Súhrn príjmov:** Sčítame všetky peniaze, ktoré za mesiac dostaneme na účet (ak žijeme s partnerom, môžeme zrátať spoločné príjmy). Ide o mzdu, vreckové, štipendiá, pasívny príjem z nájomného či renty a pod.
- 2) Súhrn výdavkov:** To je už oveľa náročnejšie, ľudia často netušia, na čo presne míňajú peniaze. Dôvodov môže byť niekoľko: nenájdu si čas, nemajú radi čísla alebo sa za svoje výdavky cítia previnilo a nechcú si ich pripomínať. V tomto kroku si otvoríme bankový prehľad transakcií za posledné tri mesiace a spočítame, koľko sme v nich minuli na rôzne **kategórie výdavkov** (bývanie, strava, doprava, zábava, splátky dlhu, atď.). Keď súčet za tri mesiace vydělíte 3, zistíte odhad priemerných mesačných výdavkov pre každú kategóriu.

Pokiaľ je to príliš prácne, môžete využiť **aplikácie na správu osobných financií (PFM aplikácie)**. Dajú sa na ne napojiť bankové účty a systém nám sám odsleduje výdavky a vytvorí grafický prehľad výdavkov na jednotlivé kategórie.

- 3) Porovnanie príjmov a výdavkov:** Príjmy by mali prevyšovať výdavky, aby sme mohli ušetrené peniaze využiť na **budovanie finančnej rezervy** alebo **investovanie** (v zdravom rozpočte by tieto kategórie mali byť zahrnuté ako pravidelné výdavky). Ak však výdavky prevyšujú príjmy, bude potrebné nastoliť balans **zvýšením príjmov** alebo **znížením výdavkov**.

VYROVNÁVANIE ROZPOČTU

Zvýšiť príjmy dokážu žiaci napríklad brigádou (pokiaľ už môžu legálne pracovať), prípadne poskytovaním doučovaní. Neskôr, ako dospelí, môžu skúsiť vyjednávať so šéfom o vyššom plati, zmeniť firmu, získať lepšiu pozíciu nadobudnutím vzdelania či vozíť klientov vlastným autom cez taxislužbu Bolt alebo Uber.

Zníženie výdavkov zahŕňa vypustenie zbytočných výdavkov, prípadne náhradu lacnejšími alternatívami. Medzi príklady patrí varenie doma namiesto stravovania v reštauráciách, nakupovanie oblečenia v second-handoch či nájdenie lacnejšieho paušálu. Tretia aktivita tiež vysvetlí, prečo si treba dávať pozor na zľavy a kampane.

Nie je pri tom potrebné snažiť sa ušetriť každé euro a míňať iba na nevyhnutnosti. Kľúčové je **stanoviť si priority** a míňať svoj príjem na veci, ktoré nám prinášajú najviac šťastia. Ak nás však do výdavkov tlačia iba kamaráti alebo vlastná chamtivosť, mali by sme ich nekompromisne obmedziť. Nikto nemôže mať úplne všetko.

ZDROJE

Aktivita č. 3:

<https://www.ngpf.org/blog/activity/looking-for-a-great-hands-on-budgeting-activity/>

Aktivity a cvičenia

VÝDAVKY

Aktivita č. 1

Pozrite si úvodné video o príjmoch a výdavkoch. Následne si predstavte, že vyhráte na športovom turnaji 1 000 €. Do políčok vedľa obrázkov napíšte, po koľko kusov uvedených vecí by ste si za ne kúpili. Bude vám uvedená suma stačiť na všetko, čo by ste chceli, alebo by ste potrebovali ešte ďalšie príjmy, napríklad príspevok od rodičov alebo pôžičku? Je lepšie míňať viac ako zarábame, alebo naopak?

Vysvetlenie: Cieľom úvodnej aktivity je predstavenie témy rozpočtu a zdôraznenie jej dôležitosti. Úvodné video im vysvetlí, že väčšina ľudí míňa viac, ako zarobí, kvôli čomu hromadia dlh. Naopak, šetrní ľudia môžu budovať finančnú rezervu a investovať, vďaka čomu majú v budúcnosti väčšiu slobodu na naplnenie svojich snov. Teóriu z videa ich necháme hneď vyskúšať na rozhodnutí, ako minúť 1000 €. V tomto bode ich ešte nemusíme nabádať k opatrnosti a sporeniu, úloha im postupne ukáže, prečo je nadmerná marnotratnosť škodlivá.

Môžeme si spraviť triedny prieskum o tom, koľko žiakov minulo celú sumu, koľkí si niečo usporili a koľkí by chceli ísť do pôžičky. Žiakov sa pýtame, či si z videa pamätajú, aké sú následky míňania nad rámec príjmov a aké možnosti majú ľudia, ktorým sa podarí niečo ušetriť.

Smartfón, cena: 300 €

Kebab, cena: 5 €

Herný notebook, cena: 775 €

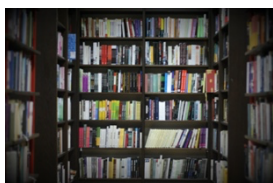
Lyžovačka, cena: 500 €

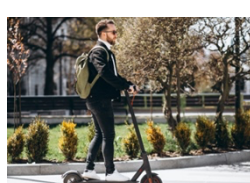
Oblečenie, cena: 20€

Predplatné Netflixu, cena: 7 €

Fantasy kniha, cena: 30 €

Elektro kolobežka, cena: 1 000 €

Celkovo si kúpim vecí za:

Teraz si prečítajte krátky príbeh americkej YouTuberky Aja Dang. Zakrúžkujte, na aký typ výdavkov narazila, a diskutujte, ktoré rozhodnutia mohla urobiť inak. Spomeňte si na pojem aktíva a pasíva z minulej hodiny – čoho mala viac a ako to ovplyvnilo jej

rozpočet? Zmenili by ste po prečítaní príbehu svoje rozhodnutia o minúti 1000-eurovej výhry?

Už ako 34-ročná mala dlh vo výške 200-tisíc dolárov, keďže na väčšinu svojej spotreby nemala vlastné príjmy a požičiavala si formou kreditnej karty, spotrebného úveru či študentskej pôžičky. Keď jej pes náhle potreboval operáciu, nemohla si ju dovoliť zaplatiť a takmer oňho prišla.

Typ výdavku: A) možný **B) nečakaný** C) pravidelný nevyhnutný

Základným problémom príbehu bolo, že výdavky tejto YouTuberky prevažovali jej príjmy, kvôli čomu si musela nadmerne požičiavať a nevytvorila si žiadne úspory.

Na záver aktivity žiakom pripomenieme pojem **aktíva** (majetok, ktorý nám generuje peniaze) a **pasíva** (všetko, čo nám peniaze pravidelne berie) z predchádzajúcej hodiny. Vysvetlíme, že pomer aktív a pasív má vplyv na náš výsledný rozpočet. Aktíva nám totiž zvyšujú príjmy, zatiaľ čo pasíva (napr. dlhy) predstavujú nevyhnutné výdavky, kvôli ktorým si môžeme dovoliť menej iných produktov. Je teda dobré vyhnúť sa hromadeniu pasív, ako to robila YouTuberka z príbehu.

TVORBA ROZPOČTU

Aktivita č. 2

Rozdeľte sa do skupín, s ktorými budete v tejto aktivite „bývať“. Dohromady zarábate 1500€. Pri každom výdavku si musíte vybrať drahšiu alebo lacnejšiu možnosť (všetky drahé položky si nemôžete dovoliť). Na ktorých sa rozhodnete šetriť? Máte vlastné nápady, ako minúť menej? Povedzte o nich spolužiakom!

Vysvetlenie: Druhá aktivita slúži na to, aby si žiaci v praxi vyskúšali najťažší krok zostavovania rozpočtu – vyrovnanie príjmov a výdavkov. Ak totiž zistíme, že naše minulé výdavky prevažujú príjmy, musíme sa niektorých vzdať. To však pri nevyhnutných výdavkoch nie je možné, strechu nad hlavou a stravu mať musíme. Môžeme im však nájsť lacnejšie náhrady (napr. varenie doma namiesto reštaurácií) a hľadať miesto na zníženie dobrovoľných výdavkov (stanovíme si priority a vypustíme tie, na ktorých nám záleží menej).

Študenti by sa mali samostatne rozhodovať, ako peniaze minúť, každý človek má totiž iné preferencie. Žiaci by mali posudzovať nasledujúce tri faktory:

- neobmedzenosť zdrojov (nemôžem si dovoliť všetko hneď)
- náklady obetovanej príležitosti (ak si kúpim dovolenku v zahraničí, nemusí mi zostať na bývanie vo veľkom dome, musím si vybrať, čo mi prináša viac šťastia)
- možnosť ušetrenia (výsledné výdavky by mali byť nižšie ako príjmy, aby si žiaci mohli odkladať na horšie časy)

Ak chceme hru skomplikovať, môžeme vybraným žiakom/skupinkám žiakov uprostred hry oznámiť, že došlo k neočakávanej situácii (každý má inú):

- Mama bola v práci povýšená – zvyšuje sa vám príjem o 50 €
- Otec si zlomil nohu, nemôže chodiť do práce – tento mesiac máte o 200 € menej
- Pokazila sa vám chladnička a musíte kúpiť novú – na zvyšné výdavky máte o 150 € menej

Po označení preferovaných možností by mali žiaci spočítať celkové výdavky a úspory. Na záver so žiakmi diskutujeme, na akých položkách ušetrili peniaze a koľko sa im podarilo odložiť na horšie časy. Zdôrazníme, že všetky spôsoby sú aplikovateľné v bežnom živote, a môžu sa teda zamyslieť, či si chcú oblečenie najbližšie kupovať v značkovom obchode alebo v second-hande.

Na záver si podľa tabuľky nižšie môžu porovnať svoj rozpočet s výdavkami priemerného Slováka. Diskutujte, na ktoré položky minuli viac a na ktoré menej. Prídu im výdavky na niektoré kategórie prekvapivo vysoké?

Koľko minie priemerný Slováak z príjmu 1500 € za mesiac ? Porovnaj si to so svojim rozpočtom:

• Bývanie	255 €
• Jedlo	270 €
• Oblečenie	105 €
• Doprava	255 €
• Oddych	135 €
• Moderné technológie	75 €
• Iné	120 €

MARKETING

Aktivita č. 3

Pozrite si niekoľko slávnych reklám. Zakrúžkujte tie z vypísaných vlastností, ktoré vám najviac pomohli zapamätať si danú značku? Môžu nás niektoré z nich podvedome tlačiť do nadmerného nakupovania, aj keby nebolo za výhodné ceny?

• Chytľavá pesnička	• Dojímavý príbeh
• Hravé animácie a tance	• Otravná hlavná postava
• Ponuka zliav	• Vizuálne efekty
• Všadeprítomnosť kampane	
• Použitie influencerov	

Vysvetlenie: Cieľom tejto aktivity je upozorniť žiakov na techniky, ktorými sa firmy snažia nútiť potenciálnych zákazníkov do zbytočného nakupovania. Pustíme im videá zo známych kampaní firiem Dedoles, Alza a John Lewis.

Na začiatok majú žiaci zakrúžkovať vlastnosti, ktoré im najviac pomohli zapamätať si danú značku (napr. ak im pesnička z klipu neustále hrala v hlave). Neexistuje jedna správna odpoveď, ide o osobné preferencie.

Následne so žiakmi diskutujeme, akým spôsobom nás môžu uvedené faktory tlačiť do nadmerného nakupovania, aj keby nebolo za výhodné ceny. Medzi príklady odpovedí môže patriť:

- **Chytlavá pesnička, hravé animácie, vizuálne efekty:** Na značku často myslíme a spájame si ju s príjemnými emóciami.
- **Otravná hlavná postava:** Hoci nás reklama otravuje, značku si zapamätáme. Pri nakupovaní potom neporovnávame cenu alebo kvalitu, ale automaticky siahneme po známej značke, keďže pri nej necítíme strach z neznáma.
- **Influenceri:** Slúžia ako vzory a ľudia ich chcú napodobňovať kupovaním produktov, ktoré odporúčajú.
- **Všadeprítomné kampane:** Vytvárajú pocit, že si dané produkty kupujú všetci, aby si ich ľudia kúpili len z podvedomého strachu, aby im „niečo neuniklo“. Zdôrazníme žiakom, že je v poriadku nekupovať si veci, ktoré majú všetci ostatní, ak danú vec nepotrebujeme.
- **Zľavy a výpredaje:** Môžu byť pre rozpočet prospešné, ale iba pokiaľ by sme si propagovaný tovar potrebovali kúpiť aj bez nich (keď ide napríklad o jedlo). Zľavové kupóny by nás nemali donútiť kupovať veci, ktoré by sme si inak ani nevšimli.
- **Dojímavé príbehy:** Vytvárajú pocit, že nákupom propagovaného produktu robíme dobrú vec. Je samozrejme pekné dať niekomu vianočný darček, nemusí však byť nevyhnutne drahý a viazaný na konkrétnu značku.

NAKUPOVANIE

Aktivita č. 4

Pozrite si bloček na nákup v supermarkete, za ktorý ste dohromady zaplatili 151€. Predstavte si, že vám v rozpočte na nákup zostalo iba 75€. Prečiarknite položky, ktoré by ste si v takom prípade nekúpili. Ktoré vám, naopak, prídu dôležité a v nákupe by ste ich ponechali?

Vysvetlenie: Cieľom tejto aktivity je simulovať situáciu, v ktorej musia žiaci dodržiavať svoj rozpočet. Ak si totiž vypočítajú, že na stravu môžu minúť 75€ týždenne, nemôžu v supermarkete nechať viac. Opäť sa teda musia rozhodnúť, ktoré z položiek sú pre nich najväčšia priorita a ktoré sú ochotní oželiť v záujme zdravých osobných financií.

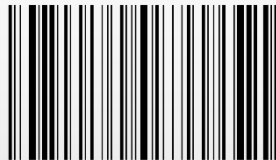
Úlohou žiakov bude prečiarknuť toľko položiek, aby nákup stál maximálne 75€. Okrem toho vyplnia bubliny okolo bločku, ktoré im pomôžu úlohu splniť. Hoci opäť neexistuje jedna správna odpoveď, možné odpovede na jednotlivé otázky sú napríklad tieto:

BLOČEK

Prevádzka financie.sk
Dátum 1.6.2022
Manažér Gru

Kuracie prsia 600g	6,00 €
Toustovač	20,00 €
Ryža 1kg	5,00 €
Šampón	4,00 €
Bonboniéra	8,00 €
Granule pre psa	10,00 €
Chlieb	2,00 €
Losos celý	15,00 €
Kofola 2l	1,50 €
Káva mletá	9,00 €
Syr s plesňou	4,00 €
Olivový olej	5,50 €
Víno	4,00 €
Čokoládová tyčinka	2,00 €
Rib eye stejk	32,00 €
Kornbageta 4x	2,00 €
Balená voda 10l	10,00 €
Cereálie	3,00 €
Mlieko plnotučné 10x	8,00 €

Základ dane	125,83 €
DPH celkom	25,17 €
Celkom EUR	151,00 €

Ktoré položky sa dajú nahraďiť lacnejšími tovarmi?

Stejk a losos za lacnejšie mäso, kornbagety za chlieb

Ktoré položky nie sú nevyhnutné pre prežitie?

Víno, syr s plesňou, bonboniéra

Ktoré z uvedených potravín máte najradšej?

Aj možnosti ako čokoláda sú správne a môžu patriť medzi priority, ak na ne vychádzajú peniaze

Sú na bločku potraviny, ktoré vám nechutia?

Pravdepodobná možnosť je káva